

Fogadja kegyed hű érdekeltségéért szíves köszönetemet, s viszonzásul üdvözlő jobbmot. Nagy-Kőrös május 11. 1858. igaz tisztelője Arany János.

Aranynak ezt a levelét én azóta ereklyekép őrzöm, hogy majd a fiamra hagyjam.

Vártam aztán sok éven át, hogy idő múltán egyszer csak ismét megpendíti lantját a költő, s mivel nem tette: elég vakmerő voltam őt 1870. június 6-dikáról kelt soraimmal figyelmeztetni, sőt 1871. október 23-án újra megsűrgtetni. Ez utóbbi leveleimre már választ sem voltam szerencsés nyerhetni s beláttam, hogy nem szabad a költőt tovább nógatni.

Komlóssy Imre barátomtól, kinek a költő hallgatagságát több ízben fájdalmasan említém, 1877 végén néhány sorból álló levelet kaptam, melyben egy valósággal megtörtént esetet említ. A nagyapa ugyanis olvasta a »Daliás idők« addig megjelent énekeit hat éves unokája előtt, ki úgy hallgatta, mint a szentírást. Midőn az utolsó sort is elolvasta s a könyvet letette, a kis fiú felszólalt: »Hát aztán nagyapó, hogy van tovább? A nagyapó azt felelte rá: »Nincs tovább!« A fiúcska elszomorodott s kérte nagyapját: írjon mindjárt Arany bácsinak, hogy folytassa tovább. A gyermek ez ohaját Komlóssy Imre versekbe foglalta, kedvesen adva vissza a gyermeki kedély melegséget, s ezt a verset elküldte nekem, felhatalmazva, hogy azzal Aranynak »ronthatok.«

Megtettem! Hadd lássa a költő, hogy nem csak az öregek, hanem a kis gyermekek is ostromolják őt, szeretettel, hódolattal. Választ nem vártam rá, Arany János pedig mosolyogva gondolhatott arra, hogy majd meglesz a válasz egy év múlva, nem magán sorokban, hanem egy meglepő tettben: a »Toldi szerelme« megjelenésében, a mire — közbevetőleg mondván — tán az ily hódolatteljes nógatások is hathattak valamit.

Nyakas kálvinista lévén, nem tudtam engedni benső vágyamnak, mely a mű folytatását kívánta, e mű megjelenése előtt, (1878. jun. 4-én), írtam a »Főv. Lapok« szerkesztőjének egy levelet, melyben fölkeríttem, hogy a nagy közönség nevében ő sűrítse a remekmű folytatását és befejezését. A szerkesztő azt írta nekem: nyilvános sürgetés nem volna helyén, mert: »Arany János, fájdalom! ismét beteg, lábai dagadtak, s jó vagy rossz, a mi róla megjelenik, izgatja. Ily felhívást pedig annak bizonyosságául venné, a mi úgy is bántja, hogy nagyobbára töredékeket ad. Noha a »Daliás idők« maga aligha marad töredék. Gyulai Pál és a költő fia úgy tudják, hogy e mű kész az asztalfiókban, de az öreg költő még igazgat rajta. A tisztelet ily nagy talentum iránt mindnyájunkat arra kötelez, hogy hagyjuk őt kedve szerint tenni, sat.«

Képzhetni örömemet, midőn husz év óta táplált benső vágyam nem sokára teljesült s a »Toldi Szerelme« megjelent. S képzhetni gyászomat, midőn Arany János az én halottam is lett. Emlékének kívántam áldozni, midőn ereklyémet, az ő régi levelét, közzé teszem. Jellemzi ez ez ő jellemét s egykori mély hazafiai bánatát.

Vincze Viktor.

2.

V i d é k.

** Vidéki emlékünnepek Halottak napja alkalmából vidéken is több helyen kegyeletesen emlékeztek még elhunyt jeleseinkről. Kecskeméten a Miklósi Gyula színtársulata, nagy közönségtől kísérvé, kivonult a temetőbe s szép borostyán koszorút tett le Katona József sírjára. A férfikar gyászdalt énekelt, aztán Zöldi Márton tartott emlékbeszédet, végül pedig a himnust énekelték el. — Szegeden a gimnáziumi ifjúság a Dugonics sírját koszorúzta meg, a tanítóképző intézet növendékei pedig a korán elhunyt Szőnyi Lajos sírjához vonultak ki s gyászdal elzengése után koszorút tettek rá, e fölirással: »Felejtethetetlen tanárunknak hálás tanítványai.« — Veszprémben már harmadéve díszes emlékkövet állítottak Csermák Antalnak, a jeles dalszerzőnek sírjára s ez idén is ezernyi közönség vonult ki a sírhoz, melynél a dalegylet megható gyászdalokat énekelt. — Aradon a színtársulat tagjai Zöldi Mártonnak, néhai jeles társuknak sírját koszorúzták meg s emlékbeszédrel, karénnel rótták le kegyeletök adóját.

** „Rigómezei dalok“. Ily cím alatt gyűjtötte össze Radics György amaz epikai dalokat, melyek az ozman erő által a Rigómezőn levert szerb dicsőségét siratják. A népköltmények egyes részei hű leírásai a végzetes eseményeknek; de azért a krónika-szerű egyszerűség mellett sok érzelmes és lendületes elemet is ölelnek fel. A szerb népies hős költészet legszebb darabjai ezek. Összesen tizenkét románcból álló ciklust képeznek s így többé-kevésbé összefüggő egészet alkotnak. Radics György alaposan ismeri a szerb irodalmat, ezt a terjedelmes bevezetés is bizonyítja, mely a költeményeket megelőzi, a románcokat pedig folyékonyan és szabatosan fordította le. A füzet, mely Sándor Béla bácsbodrogmegyei főispánnak van ajánlva, Zomborban jelent meg.

** Eperjesen a kath. főgimnázium önképzőköre közelebb Arany János emlékére ünnepélyt rendezett, melyen az intézet igazgatója is megjelent. A tárgysorozat a következő volt: Schwartz Sándor a költő gondosan kidolgozott életrajzát olvasta fel; Melko György emlékbeszédben dicsőítette a magyar nemzet lánglelkű dalnokát, Némethy János pedig ily című dolgozatot

Arany János egy levele.

Abban az időben, midőn a magyar embert már az is elragadta, ha nemzete dicsőségéről csak úgy titokban ábrándozhatott — értem az ötvenes éveket, — a szenvedések e korszakában végtelenül jól esett Arany Jánosnak a »Lonsonei Phönix«-ben »Daliás idők« című hőskölteményéből az első ének megjelenése. Ugy ennek, mint egyéb hazafias költeményeknek, társaságokban felolvasása az akkori zártkörűben valóságos gyönyört szerzett. Így történt, hogy az 1858. év tavaszán nálam Debrecenben összejött társaság szórakoztatására én is felolvastam a »Daliás Idők« első énekét s e társaság úgy volt hangolva, hogy engem megbízott: szólítsam fel Arany Jánost a költemény folytatására. Tőle akkor ezt a levelet kaptam válaszul:

»Tekintetes ur! Bocssáson meg, hogy ily későn válaszolok becses soraira s ne vegye azt úgy, mintha szíves bizalmát csak egy hajszállal is kevésbé méltányolnám, mint annak lélekből fakadó melegsége teljes mértékben érdemi. Részint a hivatal teendői, részint és főleg egy kedélyemen nyomaszkodó fatális baj, nem mindenkor engedik tennem azt, a mit kellene. A kérdés, melyet kegyed hozzám intézni szíves vala, bár egy részt kellemesen lepott meg, mert írónak nézve mindig örömdetesebb, ha a közönség azt kérdezi: miért nem dolgozik, mint ha ellenkezőt, — más részről ama keserű vádat ujtja meg, melylyel önmagamot évek óta gyötöröm, hogy a mit eddig tettem, éltem, csak töredék, s fájdalom! talán az is marad. Nem akarok hűsezt lenni; üsse föl kegyed »Toldi esté«-jét a 34. lapon, s mit a vén bajnok magáról mond az utolsó sorban, kifejezi állapotomat.*)

*) »Testem meg van törve, lelkem meg van öltve.« Ez az idézet mutatja, mily ónsúlylyal nehezült az akkor férfikorában levő költő lelkére a haza, a nemzet állapota.

hidegen viselte magát Rudolf trónörökös iránt s most ezt a hibát akarja jóvátenni. — A bécsi csillagvizsgáló intézet jelentése szerint, a most látható üstökös magva már ketté vált s újabb jelek arra mutatnak, hogy e fél-üstökösök újra ketté fognak válni, úgy hogy egyből négy üstökös lesz. — Bécsben tegnapelőtt két öngyilkosság okozott feltűnést: Pobeheim Rudolf ügyvéd és közjegyző zilált anyagi viszonyok miatt agyonlőtte magát, Geitler Zsigmond ügyvéd pedig a negyedik emeletről ugrott le s nem halt ugyan meg, de állapota reménytelen. — Innsbruckban Kandel Viktor szedő féltékenységből meglőtte kedvesét, ki azonban nem kapott halálos sebet; Kandel aztán magát lőtte agyon.

K ü l f ö l d.

*** * Carmen Sylva.** Erzsébet román királyné újabb nagyobb költeményt adott ki, »A fájdalom földi vándorlása« címmel. A költemény nagyobb regeciklus melyben Carmen Sylva, ki már »Sappho«-ban és »Ahasver«-ben is mély bölcselmi kérdésekkel foglalkozott, ismét az emberi lét egy kérdését fejtegeti: honnan és miért van a szenvedés a földön? Jelképes alakok és jelenetek: az Élet, Küzdés, Fájdalom, Türelem, Munka, Béke országa sat. szerepelnek a műben. A Fájdalom, mint az Élet és Küzdés gyermeke, nyugtalanul bejárja a világot, betér szegényhez és gazdaghoz s a Türelem fogadja be magához, kihez a Munka is betér s hárman irogatnak aztán az élet könyvébe. Ez alapeszméből fejlődnek aztán a költemény egyes epizódjai. A befejező rész, »Egy élet« címmel, szingazdag leírásokat és mély elmélkedéseket nyújt, föltárva az olvasó előtt a költő-királyné nemes szellemét és emelkedett lelkületét.

*** * Szibéria jubileumát** ünneplik meg a jövő hó 6-án. Ekkor lesz háromszáz esztendeje, hogy ez óriási földterület, melyhez azóta annyi gyász fűződött, az orosz birodalom része lett. Egy orosz kereskedőház tagjai, a Stroganoffok, nagy területet birtak hűbérképen az Ural mindkét oldalán s 1582. végén Jermak kozákhmetan segítségével Indigert, a szomszédos szibériai fejedelmet meghódításra kényszeríték s országát a cárok birodalmához csatolták. A nevezetes esemény napját nem tudják pontosan, a jubileumot tehát a cárevics nevenapjára tűzték ki s a szibériai főkormányzó már kiadta a rendeletet az ünnepélyek iránt. Régebben az is hirlett, hogy ez alkalomból különböző reformokat léptetnek életbe Szibériában, de ezzel most már elhallgattak.

*** * Gerster Etelkáról,** berlini hangversenyzése alkalmából, meglepően szigorú bírálatok olvashatók az ottani lapokban. Egyik tekintélyesebb zeneítész egyebek közt ezt írja: »Gyönyörűen képzett fajhangjai a felsőbb rétegekben nem sikerülnek mindig egyformán; az es, sőt a c is nyomottan és rekedten hangzott. Koloraturája nem volt szabatos, de igen is gyakran elhamarkodott; a karmester néha nem bírta követni, mert az énekesnő hamarabb végezte el, mint a rhytmus engedte volna. Általában Gerster asszony előadása nyert élénkség tekintetében, a mi talán amerikai hosszabb időzésének következtése, de nyugtalanabb és önkényesebb is. Mikor öt évvel ezelőtt mint kezdő került ki Marchesiné iskolájából, óvatos de mindig tiszta koloraturájával, sokkal jobban szerettem, mint a mai híres énekesnőt, ki sokszor ugyancsak vadul és nem mindig nemes modorban enekel. A nagyszámu közönség mindazonáltal zajosan megtapsolta. Hogy Gerster Etelka asszony a királyi operaházban lépne fe', nem igen hihetem; hangja már négy évvel ezelőtt is teljesen elveszett e nagy helyiségben az összesekeknél.«

*** * A női szépség bírói** becsárát fogják legközelebb megállapítani Lüneburgban. Egy előkelő hölgy harapós házörző kutyát tartott, s midőn egy napon a tejhordó csinos fiatal leány az udvaron valamiért lehajolt, a kutya arca harapta. A seb begyógyult, de a leány egészen el van csúfítva. Atyja a gyógyítási költségen felül tizezer márkát követelt az urhölgytől a leány elveszett szépségeért, de a hölgy ez árt tulságosnak találta és megtagadta. A leány apja pört indított s most kíváncsian várják, hogy a lüneburgi törvényszék mennyire becsüli egy leány szépségét.

*** * Az új olasz parlamentben** nagy szerepre tartják hivatottnak Coccapietert, a római »néptribunt.« Egyik vezére a radikálisoknak s hónapokkal ezelőtt politikai pörbe bonyolódott, elítélték s fogságban ült, mikor mult hétfőn megválasztották képviselőnek s ezzel rögtön visszanyerte szabadságát. Midőn a fogházból kilépett, a nép nagy tüntetéssel fogadta s addig nem oszlott szét, míg a népszerű képviselő beszédet nem mondott, hangsúlyozva, hogy ha Garibaldi megcsinálta a fegyveres forradalmat, ő újabb, másféle forradalmat fog csinálni: visszahelyezi jogaiába a munkát, kereskedelmet és ipart.

*** * Thoeresen Ida Cecil k. a.** a neve a christianiai egyetem első női hallgatójának, kit a mostani félévben irtak be. Már tavaly folyamodott fölvétele iránt, de az egyetemi tanács, az alapszabályok értelmében, visszautasította. A tanács és a kormány nem is voltak hajlandók megváltoztatni az egyetemi törvényt

har dühöngött s a »Manos« gőzhajó, mely a montenegrói kormány számára különféle árukat szállított, elsüllyedt; csupán egy matróz menekült meg s az utasok közt odaveszett a skutarii francia konzul titkára is.

Szerkesztői üzenetek.

A tegnapi kért számokat (171. 172. és 173.) tegnap már egy fővárosi urnő szíves volt hozzánk megküldeni. Nem csak azért említjük ezt, hogy a szíveséért köszönetet mondassunk, hanem azért is, hogy másokat a németi fáradságtól megkíméljünk.

Zala-Egerszegre. (Cs. S.) Az illető urnő, ki Nizába készül a télre, nem társalkodónőt keres, hanem utitársnőt, ki maga fődözze költségeit.

„Emlékezés“ sat. A prózának is sokkal hangzatosabbnak kell lennie, mint a minők e különben is sekélyes tartalmú versek.

„Almaviva.“ Egy új hang, egy új vonás sincs, s a mi jó sorok előfordulnak bennök, azok mind egy-egy ismert népdalunkra emlékeztetnek.

»Két sír.« M. J. A költői elbeszélés meséje zavaros és sok helyütt egészen érthetetlen. A választott nehéz versalak hivatott tehetséget is erős próbára tennie; nem csoda, ha csupa erőszakolt strófákból áll e hosszú versezet, melyben az ily furcsaságok, mint: »enyeleg tunya kinja«, s ily sorok: »Minden dala mély siru bu-ár«, vagy pedig: »Mélyebb a lányka búbanata, mint a döbbenetbe fuló fagy« gyakoriak.

Dr. Gr. Heine e kis költeményét már kiadtuk évek előtt egyszer.